

مرکز بررسی‌ها و مطالعات راهبردی - نکته روز شماره ۵۵ - دهم تیرماه ۹۴

«راه بازگشت»

تولید سرانه ایرانیان چه زمانی به سطح سال ۱۳۹۰ خواهد رسید؟

اقتصاد ایران سال‌های پرچالشی را گذرانده است. عمیق‌ترین رکود اقتصادی پس از دوران جنگ در سال‌های گذشته ثبت شده و رشد اقتصادی به مدتی طولانی منفی بوده است. این بدین معنی است که مجموعه کل تولیدات اقتصاد کشور کاهش یافته که از دیدی دیگر به معنی کاهش درآمد کل کشور است. از تابستان سال ۱۳۹۲ و در پی نمایانگر شدن نشانه‌هایی از تغییر در رویکردهای اقتصادی دولت، علایمی از خروج از رکود، ابتدا در بازارهای مالی و سپس در آمارهای بخش حقیقی اقتصاد مشاهده شد. رشد اقتصادی فصلی که بر اساس مقایسه تولید ناخالص داخلی هر فصل با فصل مشابه سال گذشته آن به دست می‌آید، از بهار ۱۳۹۳ پس از مدت‌ها مثبت شده و این موضوع در ادامه و در آمارهای تابستان نیز مشاهده می‌شود. تمامی این شواهد نشانگر خروج اقتصاد کشور از رکود اقتصادی و ورود به دوره رونق است. با این حال یکی از سوالات مطرح در جامعه این است که اگر رکود اقتصادی تمام شده و وارد دوره رونق شده ایم، چرا این موضوع در زندگی اقتصادی آحاد مردم روشن نیست؟ چرا تک تک ما احساس نمی‌کنیم وضع اقتصادی مان بهتر شده است؟

واقعیت این است که اگرچه اقتصاد دانان و آمارهای بانک مرکزی برای بررسی رشد اقتصادی، تولیدات کشور را در یک بازه زمانی خاص با تولیدات در بازه زمانی مشابه سال قبل مقایسه می‌کنند، ولی درک آحاد اقتصادی از وضعیت اقتصاد محدود به این چارچوب نیست. ما اکثراً وضعیت اقتصادی حال خود را با گذشته به معنی عام مقایسه می‌کنیم. در این راستا اگر آمارهای اقتصادی نشانگر این باشند که با وجود رشد اقتصادی مثبت توان اقتصادی کشور هنوز به گذشته خود نرسیده است، شاهد آحاد اقتصادی از وضعیت اقتصاد را تایید می‌کند.

برای بررسی این موضوع و برای آن که مقایسه دقیق تر باشد، از معیار تولید ناخالص داخلی سرانه (به قیمت ثابت) استفاده می کنیم. با تمامی انتقاداتی که به این متغیر وارد است، همچنان مهم ترین متغیر نشان دهنده سطح رفاه اقتصادی یک کشور تولید ناخالص داخلی سرانه به قیمت ثابت است. با این که تعاریف دیگری نیز می تواند برای تولید سرانه استفاده شود، در این مقاله منظور از تولید سرانه همان تولید ناخالص سرانه به قیمت ثابت ۱۳۸۳ است. بالاترین میزان تولید سرانه بعد از انقلاب اسلامی، مربوط به سال ۱۳۹۰ است که تقریباً برابر با ۲۸/۷ میلیون ریال بوده است. تولید سرانه سال ۹۲ تقریباً برابر ۲۵/۶ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال ۹۰، تقریباً ۱۱ درصد کمتر است. اگر بر اساس آمارهای شش ماهه نخست سال جاری، رشد اقتصادی سال ۹۳ را برابر چهار درصد فرض کنیم، تولید سرانه امسال همچنان بیش از هشت درصد کمتر از تولید سرانه سال ۹۰ است. در واقع همچنان توان اقتصادی کشور نسبت به گذشته خود پایین است و این همان چیزی است که مردم احساس می کنند. با توجه به نکته ذکر شده، این سوال مطرح می شود که تولید سرانه کشور چه زمانی به سطح سال ۱۳۹۰ خواهد رسید. برای یافتن پاسخ این سوال باید فرض هایی در مورد رشد اقتصادی سال های آتی کشور و نیز رشد جمعیت کشور داشت. پیش بینی مرکز آمار ایران از جمعیت کشور در سال های پیش رو حاکی از آن است که نرخ رشد جمعیت کشور برابر با ۱/۲ خواهد بود. هر چند رشد جمعیت را می توان با تقریب خوبی پیش بینی کرد، پیش بینی رشد اقتصادی چندان ساده نیست، چرا که بسته به شرایط مختلف رشد اقتصادی یک کشور می تواند از منفی ده ها درصد تغییر کند. برای جبران این کاستی، در بررسی حاضر سناریو های مختلف رشد اقتصادی را در نظر گرفته ایم. سناریو های مورد بررسی، بازه ای وسیع از پیش بینی های بدبینانه صندوق بین المللی پول تا هدفگذاری خوش بینانه هشت درصد را شامل می شود.

صندوق بین المللی پول رشد یک درصد را تا سال ۲۰۲۰ برای کشور ایران پیش بینی کرده است، سناریوی بدبینانه خود را بر اساس این پیش بینی قرار داده و فرض می کنیم تا سال ۱۴۰۴ رشد اقتصادی کشور برابر با یک درصد باشد. با چنین فرضی، به دلیل این که نرخ رشد اقتصادی کمتر از نرخ رشد جمعیت است، تولید سرانه کشور مسیری کاهشی خواهد پیمود و هیچ گاه به سطح سال ۱۳۹۰ نخواهد رسید.

سناریوی دیگر این است که رشد اقتصادی در سال های پیش رو برابر با میانگین رشد اقتصادی دهه گذشته یعنی ۲/۹ درصد باشد. با در نظر گرفتن این سناریو، تولید سرانه کشور تا سال ۱۳۹۸ قادر به جبران افت سال های گذشته نبوده و تنها از سال ۱۳۹۹ به بعد است که تولید سرانه به مقداری بیش از تولید سرانه سال ۱۳۹۰ خواهد رسید.

سناریوی میانه مورد بررسی فرض برابر بودن رشد اقتصادی سال های آینده با عملکرد شش ماهه نخست سال جاری است، با فرض چهار درصد رشد اقتصادی در دهه پیش رو، تولید سرانه تا سال ۱۳۹۶ کمتر از تولید سرانه سال ۱۳۹۰ بوده و پس از آن مقدار ۲۹ میلیون ریال پیشی خواهد گرفت. بر اساس سخنان مشاور اقتصادی رییس جمهور در کنفرانس اقتصاد ایران، محاسبات نشان می دهد برای ایجاد اشتغال در حدی که نرخ بیکاری افزایش نیابد، در سال های پیش رو نیاز به رشد اقتصادی برابر شش است. با فرض رشد اقتصادی شش درصد یا فرض رشد اقتصادی خوش بینانه هشت درصدی در سال های ۱۳۹۴ به بعد، تولید سرانه در سال ۱۳۹۵ از رکود قبلی خود در سال ۱۳۹۰ خواهد گذشت.

نتایج سناریو های مورد بررسی در جدول ذیل آمده است.

سالی که تولید سرانه به بیش از تولید سرانه ۱۳۹۰ خواهد رسید		
سال هدف	رشد اقتصادی	سناریو
هیچ گاه	۱ درصد	بدبینانه IMF
۱۳۹۹	۲/۹ درصد	میانگین رشد دهه گذشته
۱۳۹۷	۴ درصد	رشد نیمه نخست سال
۱۳۹۵	۶ درصد	رشد کافی برای عدم افزایش بیکاری
۱۳۹۵	۸ درصد	خوش بینانه ۸ درصد

به طور خلاصه می توان گفت در بهترین حالات تولید سرانه اقتصاد ایران پیش از سال ۱۳۹۵ به سطح گذشته خود باز نخواهد گشت و از سال ۱۳۹۵ یا ۱۳۹۶ است که مردم احساس خواهند کرد سطح اقتصادی بهتری نسبت به گذشته خود دارند. در سناریوی محتمل تر رشد اقتصادی چهار درصدی، بازگشت به سطح تولید سرانه سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۷ محقق نخواهد شد.

منبع: مجله تازه های اقتصاد شماره ۱۴۴